

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 796 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана.....	10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович	
Investitsion marketingni rivojlantirish asosida mintaq investitsiya jozibadorligini oshirish	16
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi.....	22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher	
Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan.....	28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna	
Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari.....	34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna	
Turizm tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari	37
Mardonova Dilafruz Kosimovna	
Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari.....	41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li	
Mamalakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli	46
Akramov Azamat Ramziddinovich	
Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati	53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li	
Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi.....	60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich	
Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezon.....	65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakllantirish.....	70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	75
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni.....	80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	84
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash.....	89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari	100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna	
Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili	105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств.....	111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсиков Артемий Александрович	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan.....	116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O'g'li	

Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati	121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li	
Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar	125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi	
Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari	131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari	135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi	
Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry	140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modelashtirish	144
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Mamlakatimizda chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili	149
Talipova Dilfuza Nabiyeвна	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue	158
Meyliev O. R., Gofurova K.	
Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri	166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan	170
Ilgamberdiyeva Kunduz Ergashevna	
Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti	174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari	178
Kamilova Iroda Xusniddinovna	
Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish	183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi	188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavatovich	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari	194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna	
O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish	200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li	
Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar	214
Musaeva Ziyoda Allayarovna	
O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari	218
Musyeva Shoirazimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich	
Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari	223
Akramova Nargiza Axrorovna	
Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	

Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools.....	251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора.....	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	
Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimliklarni baholashni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibril bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	
Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari.....	330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.	
Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida	334
Davlayev G'olib Ashurovich	
Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi	337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi	
Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari.....	343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov	
Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar	348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich	

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi	354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.	
Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari	358
Karimov Anvar Aktam o'g'li	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar.....	367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	380
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari	386
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением	390
Нодирбек Холбаев	
Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash.....	396
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана	402
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	408
Oybek Elmuratov	
Intellectual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari	411
Maxmudova Nargiza Davlyat qizi	
Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract.....	416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi	
Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati	421
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida.....	426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi	
O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.....	431
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане	437
Аскарлов Бахтиер Аскарлович, Собирова Мукаддас Хамидуллаева	
Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан.....	442
Холиков Сулаймон Уткир угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlarini.....	447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili.....	452
Sayfullayev Siddik Nosirovich	
Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash.....	457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li	

Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari	462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna	
Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами	469
Хайдарова Малика Шокирджановна	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo'ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to'g'risida	478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o'ziga xos xususiyatlari	482
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo'llari	491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi	
Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlarini	498
E. N. Raximov	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi	504
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish	509
Djuraeva Guzal Shavkatovna	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	513
Erkinxojiev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Korporativ qimmatli qog'ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg'or xorij tajribalari	517
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
The impact of corporate governance on firm performance and financial stability	524
Muhammadyor Yunusov	
Mintaqalarda kamg'allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo'llari	537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma'muriyatchiligini samarali tashkil etish yo'llari	541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina	
Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o'rtasidagi to'g'ri nisbatdagi bog'liqlik munosabatining fundamental asoslari	544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi	
Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari	550
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
O'zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi	555
Do'stova Aziza Qahramonovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari	559
Iroda Majidova	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari	565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo'nalishlari	569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi	
“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны	573
Тураева Адиба Икрамовна	
Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi	580
Xasanov Rustam Rabimovich	
Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo'nalishlari	583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich	

Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта.....	588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati.....	594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna	
Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo'llari	598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi.....	601
F. Jumaniyazova, G'ulomov Ibroxim Rustam o'g'li	
The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market.....	607
Khasanov Umarbek Begmat ugli	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari.....	613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari	621
Nutfulloev Tolib G'olib o'g'li	
Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish	627
Maxammadiyev M. M.	
Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari.....	632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna	
Elektron pullarni rivojlantirish yo'llari	636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения	644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan	656
Hakimov Feruz Khurshid ugli	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xarajatlar tahlili.....	659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna	
Qurilish xizmatlari ma'lumotlar tizimini takomillashtirish imkoniyatlari.....	665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich	
Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda tatbiq etish yo'llari	670
Turdiyev Shaxriddin Erxonovich	
Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari	675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich	
Auditda yetarli va mos dalillarni to'plash tartibi	681
Meliyev Isroil Ismoilovich	
"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi.....	686
Urunbayev Saparbek Samatovich	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari.....	692
Xolmuradov Raxmatilla Ne'matillaevich	
O'zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar.....	699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich	
Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape.....	704
Otaboev Akhmed Makhsudbek o'g'li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov	

Xalqaro migratsiyaning O'zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta'siri.....	709
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений.....	714
Пирмухамедова Шахноза	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан...	719
Рузибоева Нилуфар Тулкин кизи	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etishning afzalliklari va muammolari	730
Axmedova Dilbar Buronovna	
Natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirishda sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati.....	734
Ishmanova Diana Nurmamadovna	
Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari	737
Muxtorova Madina Azamat qizi	
Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar.....	741
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari	746
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Budjet ijrosini samarali ta'minlashda davlat xaridlarining ahamiyati.....	752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
Aholi sog'ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir.....	763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati.....	769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinovna	
Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning o'rni	778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas'uliyat ("Rossiya temir yo'llari" OAJ misolida).....	784
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul o'g'li	
Raqamli transformatsiyaning O'zbekistonning investitsion jozibadorligiga ta'siri.....	790
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Markabayeva Jansaya Aybek qizi	

IQTISODIY SAVODXONLIK HAMDA TADBIRKORLIK QOBILIYATI O'RTASIDAGI TO'G'RI NISBATDAGI BOG'LIQLIK MUNOSABATINING FUNDAMENTAL ASOSLARI

Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi

Toshkent davlat Iqtisodiyot universiteti

"Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)" ta'lim mutaxassisligi

2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada aholini tadbirkorlik faoliyatiga jalb qilish va tadbirkorlik faoliyatining barqaror rivojlanishini ta'minlashda iqtisodiy savodxonligining ahamiyati, iqtisodiy savodning tadbirkorlik qobiliyati bilan uzviy bog'liqligi va aholida tadbirkorlik potensialini yuzaga kelishida iqtisodiy ong va tafakkurning o'rni haqida so'z yuritiladi. Bo'lajak tadbirkorda iqtisodiy savodxonlikni oshirish va yoshlarda tadbirkorlik salohiyatini rivojlantirishda "Yoshlar-kelajagimiz" jamg'armasi tizimini takomillashtirish taklifi keltiriladi.

Kalit so'zlar: Iqtisodiy savodxonlik, tadbirkorlik qobiliyati, iqtisodiy ong, ishbilarmonlik muhiti, tadbirkor, ongli tavakkalchilik, endogen va ekzogen omillar, tadbirkorlik ekotizimi, platforma, informatsion xarita.

Abstract: This article talks about the importance of economic literacy in attracting the population to entrepreneurship and ensuring the sustainable development of entrepreneurship, the inextricable connection between economic literacy and entrepreneurial ability, and the role of economic consciousness and thinking in the emergence of entrepreneurial potential in the population. It is proposed to improve the system of the "Yoshlar-Kelajagimiz" fund in order to increase the economic literacy of future entrepreneurs and develop the entrepreneurial potential of young people.

Key words: Economic literacy, entrepreneurial ability, economic awareness, business environment, entrepreneur, conscious risk, endogenous and exogenous factors, entrepreneurial ecosystem, platform, information map.

Аннотация: В данной статье говорится о значении экономической грамотности в привлечении населения к предпринимательству и обеспечении устойчивого развития предпринимательства, о неразрывной связи между экономической грамотностью и предпринимательскими способностями, а также о роли экономического сознания и мышления в возникновении предпринимательского потенциала в население. Предлагается усовершенствовать систему фонда "Ёшлар-Келлагимиз" в целях повышения экономической грамотности будущих предпринимателей и развития предпринимательского потенциала молодежи.

Ключевые слова: экономическая грамотность, предпринимательские способности, экономическая осведомленность, бизнес-среда, предприниматель, осознанный риск, эндогенные и экзогенные факторы, предпринимательская экосистема, платформа, информационная карта.

KIRISH

Andrew Ross Sorkin "Agar biz kelajak avlodning trayektoriyasini o'zgartirish uchun hissa qo'sha olsak, bu faqat ularga moliyaviy va iqtisodiy asosiy tamoyillarni anglab yetishida ko'maklashishimiz yo'li orqali bo'ladi", degan fikri iqtisodiy va uning tarkibiy qismi sanalgan moliyaviy savodxonlikning kelajak avlod va mamlakat taraqqiyotidagi ahamiyatini to'laqonli ifodalaydi.

Ta'kidlash joizki, mamlakatimizda aholining tadbirkorlik faoliyati, jumladan, muvaffaqiyatli tadbirkorlik faoliyatining asosi bo'lgan iqtisodiy savodxonlik va tadbirkorlik qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan islohatlar so'nggi yillarda tobora jadallashib bormoqda. Bu islohatlar negizida tadbirkorlik subyektlarining yalpi hududiy mahsulot va O'zbekiston Respublikasi Davlat budjetiga kelib tushgan tushumlardagi ulushi, tadbirkorlik subyektlari tomonidan aholini ish bilan ta'minlanganlik darajasi, innovatsion xizmat hamda mahsulot turlarini yaratishi, raqobat muhitini shakllantirishi yotadi.

Aholida iqtisodiy ong va tadbirkorlik qobiliyati mavjudligi bevosita faoliyatdagi samaradorlik bilan zanjirning ikki qismidek chambarchas bog'liq ekanligini 2020-yil Vazirlar Mahkamasining 8-sonli qarori bilan ishlab chiqilgan tadbirkorlikning rivojlanganlik darajasini baholash uchun mo'ljallangan Business indicator avtomatlashtirilgan onlayn axborot tizimi "Tadbirkorlik subyektlari uchun soliq, moliya, buxgalteriya va boshqa turdagi o'quv-seminarlar tashkillashtirilganligi"ni alohida baholash ko'rsatkichi sifatida qabul qilinishida ko'rishimiz mumkin ^[1]. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Aholini tadbirkorlikka jalb qilish tizimini takomillashtirish va tadbirkorlikni rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2020 yil 13 oktyabrdagi PQ-4862-son qarorida tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning asosiy yo'nalishlari sifatida tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha yaxlit tizimni tashkil etish bilan bir qatorda aholida tadbirkorlik sohasida zaruriy ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan o'qitish tizimini joriy etish, mazkur jarayonga xalqaro tashkilotlar, nodavlat notijorat tashkilotlari va nodavlat ta'lim tashkilotlarini keng jalb qilish vazifalari belgilangan ^[2].

Aholining yosh qatlamini tadbirkorlikka targ'ib qilish, ularni daromadli mehnat bandligini ta'minlash masalalari mahallalar kesimida amalga oshirilishi yoshlarni tadbirkorlikka o'qitish faoliyatiga yo'naltirish ^[3], kasb-hunar yo'nalishlari bo'yicha kurslarni tugatgan yoshlarni mavjud bo'sh ish o'rinlariga "Onlayn mahalla" platformasini "Mehnat.uz" platformasiga integratsiya qilish orqali joylashtirish islohatlari amalga oshirilmoqda^[4]. Mamlakatimizda aholining turmush tarzini yaxshilash maqsadida olib borilayotgan siyosiy islohatlarni o'rganar ekanmiz, inson yashash farovonligi darajasiga ijobiy ta'sir qiluvchi tadbirkorlik faoliyatini moliyaviy qo'llab-quvvatlash ishlari aholida tadbirkorlik qobiliyatini yuzaga chiqarish, kishilarning iqtisodiy savodini oshirish vazifalari bilan bir qatorda yoki izchil tarzda kelayotgani guvohi bo'lamiz.

Aholining tadbirkorlik subyektlari sifatidagi iqtisodiy faoliyatini yurtishga jalb qilish tadbirkorlik subyektlarining mamlakatda aholining bandligini ta'minlashdagi tutgan o'rni bilan bog'liq bo'lib, ushbu vaziyatni isloh qilish mamlakatlarning rivojlanganlik darajasidan qat'iy nazar, iqtisodiy-siyosiy islohatlar yo'naltirilgan bosh maqsad hisoblanadi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda tadbirkor aholining katta qatlami mikro tadbirkorlik bilan shug'ullanib, biznesning 90 foizini ham aynan shu turdagi tadbirkorlik tashkil qiladi. Bu bilan mikro biznes mamlakatlarda 60-70%, dunyo bo'ylab esa 50% rasmiy bandlikni ta'minlamoqda. Xususan, Yevropa ittifoqining rasmiy statistik ma'lumotlarga qaraganda, kichik va o'rta biznes Ittifoqdagi barcha korxonalarning 99 foizini tashkil qilib, 100 millionga yaqin aholini ish bilan ta'minlagan. Yevropa yalpi ichki mahsulotining yarmidan ziyodini tashkil qiluvchi faoliyat turi mamlakat iqtisodiyotining har bir sektorida qo'shimcha qiymatni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Rivojlangan hamda rivojlanayotgan mamlakatlarda tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlashga doir islohatning teng ahamiyat kasb etishining yaqqol dalili sifatida "Jahon tadbirkorlik monitoringi"ning 2023-yilgi hisobotida yangi biznesga asos solish ko'rsatkichlari 5 Lotin Amerika (Gvatemala, Panama) va Karib havzasi orol mamlakatlari tarkibiga kiruvchi (Kolumbiya, Chili va Urugvay) mos ravishda o'rta hamda past-daromadli mamlakatlarda eng yuqori ekanligini va ulardan keyingi o'rinda yuqori-daromadli Birlashgan Arab amirliklari mamlakati turganligini keltirishimiz mumkin. Daromadlilik darajalari toifalanuvchi mamlakatlarning bari shavqatsiz sur'atlarda kuchayib borayotgan ishsizlikka yuz tutmoqda.

Xalqaro mehnat tashkilotining "Butunjahon yoshlarning ish bilan ta'minlanganlik ko'rsatkichlari –2022" hisobotiga ko'ra, yuqori daromadlilik darajasiga qaramay Arab amirliklari yoshlar ishsizligining eng tez o'suvchi xarakterli eng yuqori foiziga ega ^[5]. Xususan, 2021-yilda arabistonlik ishsiz yoshlar 25.9%ni tashkil etgan. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining 2022-yil noyabr oyi ma'lumotlariga qaraganda "Ishsizlik darajasi" Chili mamlakatida 7.6%ga teng, shu yilning dekabr oyida Kolumbiya uchun ushbu ko'rsatkich 9.8% ni tashkil etgan. Shu jumladan, Respublikamizda 30 yoshgacha bo'lgan yoshlar soni 18 milliarddan ziyod bo'lib, bu mamlakat aholisining qariyb 55 %ni tashkil etadi. Aholining bu qatlami orasidagi rasmiy ishsizlik 17 foizga (844 ming nafari) teng ekanligi muammoning dolzarbligini belgilaydi.

Ayni damda olib borilayotgan islohatlar aholining kognitiv iqtisodiy tafakkur yuritish va tadbirkorlik qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan. Tobora o'zgarib borayotgan mehnat bozorida ish qidiruvchiga emas balki, ish o'rni yaratuvchisiga aylanish, xususan mamlakat aholisining yuqori sifatli hayot kechirishi, iqtisodiy rivojlanishning uzluksizligi ta'minlanish orqali ijtimoiy-iqtisodiy xizmat ko'rsatuvchi pozitsiyani egallash uchun kishi iqtisodiy tafakkur va tadbirkorlik qobiliyatiga ega bo'lishi birlamchi ahamiyat kasb etadi. Shunday ekan, aholini tadbirkorlik qobiliyatiga iqtisodiy savodxonlikning ta'sir doirasini hamda uning biznesning yuritish istagining paydo bo'lishiga ta'sir darajasini aniqlash bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Alicia Coduras iqtisodiy ta'lim hamda treningni sohada egallangan tajriba bilan bir qatorda boshqa 8 ta omil (ijtimoiy status, yashash joyi (shahar va shahardan tashqari), ish statusi, daromad darajasi, ta'lim, jins va tug'ilgan mamlakat)ning kishida tadbirkorlikka tayyorlik darajasiga qo'shuvchi hissasini baholash bo'yicha tadqiqot o'tkazib, maxsus metod ishlab chiqadi. Suratno oiladagi iqtisodiy ta'lim yokida tengqurlari ichida ta'lim olish 38.4% iqtisodiy savodxonlik (Economic literacy) rivojlanishiga ta'sir qilishini ilmiy asoslab, iqtisodiy tafakkur qilish ko'nikmasi biznes yuritish istagini paydo qilishini ifodalovchi model yaratadi ^[6]. Ricardo Teruel-Sánchez o'z

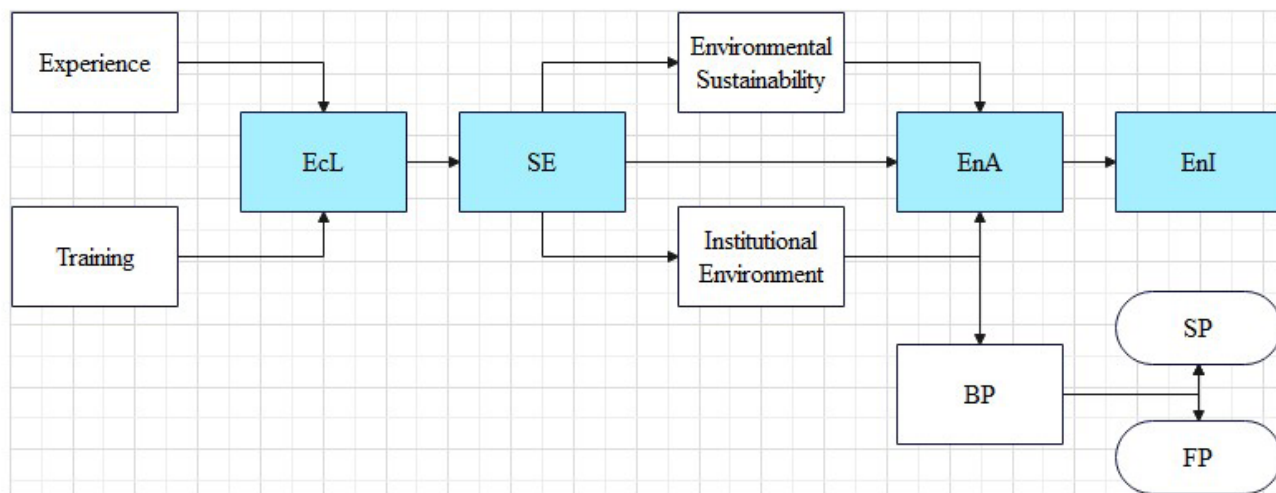
tadqiqotida tajriba (Experience) ni tadbirkorlarga yangi biznes imkoniyatlarni aniqlash ko'nikmasini, treninglar tadbirkorlik xulq-atvori, niyat va qobiliyatini shakllantirishini ta'kidlaydi. Botha va Bignottning ilmiy izlanishlari natijasida bo'lajak tadbirkordagi treyning (Training) va ta'limning yuqori darajasi ishbilarmonlikning joriy muhiti va imkoniyatlari haqidagi ma'lumotni tushunishi, ularga ko'ra biznes g'oya va maqsadlarini moslashtirish ehtimoli yuqori bo'ladi degan xulosa chiqariladi ^[7]. Agus Wibowo yoshlarda iqtisodiy savodxonlik ma'lumotlarni izlash, bog'lash va baholab, hukm chiqarish ko'nikmalarini shakllantirib, bu kompetensiyalar ularda biznes yuritishni boshlash istagini paydo qilishini ta'kidlaydi.

Umni Ainur Rizqi Tadbirkorlik ta'limi va iqtisodiy savodxonlikni ta'sir omillari sifatida tahlil qilib, ularning birgalikda kishida tadbirkorlik yuritishda o'ziga ishonch hissini (self-efficacy) paydo qilishini va uning natijaviy mahsuli yoshlarda tadbirkorlik bilan shug'illanishga nisbatan vujudga kelgan yuqori hohish (Entrepreneurial intention) ekanligini o'zining 2022-yilgi tadqiqotida bayon qilib, tadbirkorlik ta'limi va iqtisodiy savodxonlik faoliyatga ishonch hissini shakllantirishda 50.6% ta'sir roliga ega ekanini, bu uchta omil birgalikda tadbirkorlik istagining vujudga kelishida 73.18% ta'sirga ega ekanligini isbotlaydi. Tadbirkorlik bilan shug'illanish istagiga ta'sir omillarini tahlili Saadat Saeed tomonidan ham olib borilib, u o'z faoliyatiga ishonch (self-efficacy) va imkoniyatlarni aniqlash qobiliyatiga ega kishilarda tadbirkorlik faoliyatini yuritish istagi (Entrepreneurial intention)ning paydo bo'lish ehtimoli 64%ga tengligini ta'kidlaydi ^[8].

Tendai Douglas Svotwa moliyaviy imkoniyatlardan boxabarlik, tadbirkorlikka munosabat va yoshlar tadbirkorligida o'z-o'ziga ishonch (Self-efficacy) kishida tadbirkorlik qobiliyatini (Entrepreneurial Abilities) shakllantirishi va bu unda tadbirkorlik bilan shug'illanish istagini (Entrepreneurial intentions) yuzaga keltirishini aniqlaydi ^[9]. U so'rovnomaga natijalarini s MOTE 1/18/6 V orqali tahlil qiladi va yuqoridagi 3 ta faktorning tadbirkorlik qobiliyatini shakllanishida 76% vazifani bajarishini, o'z navbatida kishida biznes yuritish istagining yuzaga kelishi 71% uning tadbirkorlik qobiliyatiga egaligiga bog'liq deb baholaydi.

Tadbirkorlikni yuritishga doir o'z-o'ziga ishonch hissining oshishi institutsional muhit (Institutional environment) va ijtimoiy-madaniy muhitning barqaror (Environmental sustainability) ligini talab qilishidagi bog'liqlik munosabatini Ricardo Teruel-Sánchezning Tadbirkorlik qobiliyatining biznes yuritishga ta'siri nomli maqolasida ko'rishimiz mumkin. Ijtimoiy-madaniy muhitning barqarorligi tadbirkorning barqaror faoliyati kafolati hisoblanadi. Binobarin, tadbirkor faoliyati bevosita mijozlar, hamkorlar, investorlar, ishchilar, ta'minotchilar bilan bog'liq bo'lib, ular jamiyat namoyondalari sifatida bugungi kunda strategik biznes marketingning uzluksiz qismiga aylangan tabiatni, inson huquqlarini himoya qilish va ularga muvofiq harakat qilishni talab qiladilar. Ushbu talablarga biznes yurituvchi shaxs imijining mos kelishi tadbirkorga jamiyatning ishonchini oshirib, biznes faoliyatining barqarorligini shubhasiz ta'minlaydi.

Valenzuela Fernándezning fikriga ko'ra tashqi muhitning barqarorligida kishining tadbirkorlik sifatleri, etikasi va xulq-atvoriga egalik qilish muhim ahamiyat kasb etadi ^[10]. Hieu Minh VU 2020-yilgi tadqiqotida tadbirkorlik qobiliyati bevosita tadbirkorlik yuritishga (Business Performance) ta'sirini ifodalovchi konseptual modelni ishlab chiqib, unda tadbirkorlikni yuritishning yaxshilanishi moliyaviy faoliyat (Financial performance) ning o'zgarishi va strategik rejalar (Strategic plans) da o'z aksini topishi keltiriladi. Tadbirkorlik qobiliyatining rivojlanishi tadbirkorlik bilan shug'illanish istagini shakllantirishi haqidagi gipoteza yuqorida nomlari va tadqiqot natijalari qayd qilingan Tendai Douglas Svotwa, Umni Ainur Rizqi va Agus Wibowo kabi ko'plab olimlarning tadqiqotlarida o'z tasdiqini topgan. Shu yuzadan tadqiqotimizda tadbirkorlik qobiliyati bevosita kishi tadbirkorlik faoliyatini boshlashiga undovchi istakni paydo qiluvchi omil sifatida qabul qilinadi va tadqiqot gipotezalari qatoriga kiritilmaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida yuqori salohiyatli ilmiy-bibliografik ma'lumotlar bazalarida indeksatsiyalangan maqolalar o'rganiladi. Respondentlar sifatida aholining 30 yoshgacha ish bilan ta'minlanmagan qismi tanlab olindi. Respondentlarning soni Daniel & Terrell formulasi yordamida 0.9% xatolik doirasida hisoblandi va 112 taga teng ekanligi aniqlandi. Ular tomonidan bildirilgan fikrlar va ma'lumotlar iqtisodiy savodxonlik darajasining tadbirkorlik qobiliyatiga, tadbirkorlikdan boxabarlikka, ongli tavakkalga qo'l urishga moyillik hissigiga hamda yakuniy natijada tadbirkorlik istagining paydo bo'lishiga ta'siri doirasini aniqlandi.

Ma'lumot o'rnida birlamchi manba sifatida tadqiqotchi o'z izlanishi mobaynida jamlangan ma'lumotlar tushuniladi. Ikkilamchi manba deganda esa, boshqa izlanuvchilar tomonidan mavzu doirasida olib borilgan tadqiqotlar va ularning natijalari nazarda tutiladi. Rasmiy ma'lumotlar, kitob va jurnal maqolalari ham ikkilamchi manbalar jumlasidandir.

TAHLIL VA NATIJALAR

30 yoshgacha bo'lgan yosh aholi qatlami ichida so'rovnoma o'tkazish dastavval so'rovnoma ishtirokchilari sonini aniqlashni taqozo etadi. Bu maqsadda biz, Daniel & Terrell metodiga tayangan holda (1-jadval) formula asosan, 112 ta deb belgilandi.

1-jadval: So'rovnoma ishtirokchilarining soni

Qisqartama	Tasnif	Natija
n	Hisoblangan respondentlar soni	112.749 = 112.
N	ishsiz aholi soni	1300
e	xatolik foizi	9 %

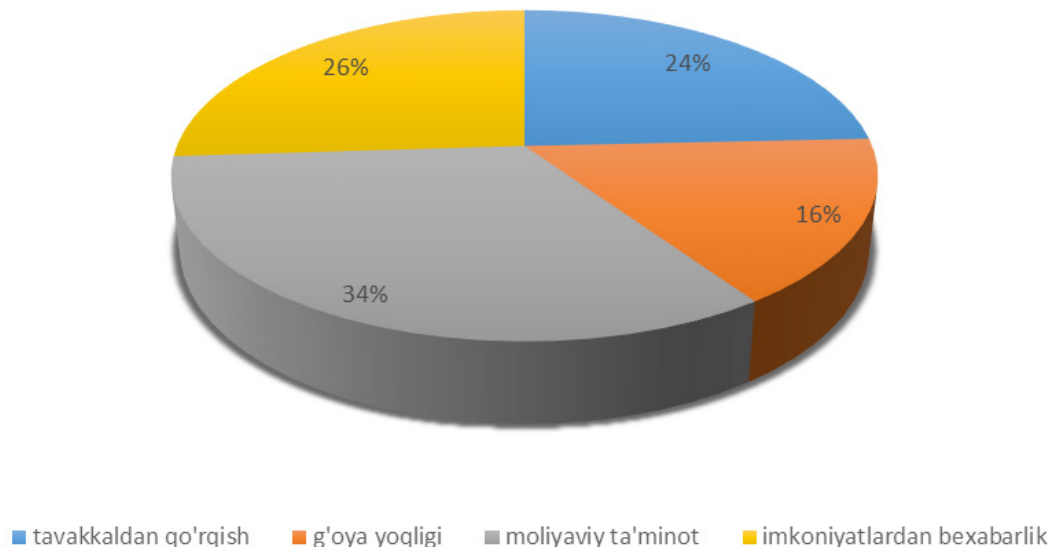
Formula: $n = N / (1 + Ne^2)$

Hisoblash: $1300 / (1 + 1300 * 0.09^2) = 112.749$

Aholi iqtisodiy savodi ahamiyatini aniqlashda, dastavval aholining iqtisodiy savod darajasi so'rovnoma asosida o'rganilindi (1-rasm), so'ng aholining ushbu bog'liqlikka munosabati tahlil qilindi. Iqtisodiy savodxonlik bo'yicha berilgan savollarga respondentlarning 68 nafari noto'g'ri javob berib, "Sizga tadbirkorlik faoliyatini yuritish uchun kam foizli kredit resurslari ajratildi. Tadbirkorlik faoliyatini yuritish bo'yicha g'oyangiz mavjud. Siz tadbirkor bo'lishga tayyormisiz?" degan savolga 31 nafar respondent "Ha" deya javob berdi. Ya'ni, respondentlarning teng yarimidan ziyodi (56%) iqtisodiy savodga ega emasligiga qaramay, ularning 25%gina g'oya hamda moliyaviy resurslarning mavjudligi bizes yuritishni boshlash va uni muvaffaqiyatli amalga oshirishda yetarli deb baholadilar. Demak, 75% respondent yoshlar fikricha kishining iqtisodiy savodi va tadbirkorlik qobiliyatiga egalik qilishi biznesni boshlash qarorini qabul qilishda qat'iylik hissini uyg'otuvchi funksiyaga ega ekan. Shu o'rinda yoshlar uchun tadbirkorlik faoliyatini yuritishda nima to'sqinlik qilayotganligini aniqlashga qaratilgan savol ham berilib, ularning 21% muammoni tavakkaldan qo'rqishga, 14%i g'oyaning yo'qligi, 29%i moliyaviy ta'monotga ehtiyoji borligini va qolgan 22.5% qismi mavjud imkoniyat va holatdan boxabar emasligiga havola qildi.

Bu kabi so'rovnoma Yevropada 2020-yilda o'tkazilindi, tadqiqot natijalari bizning so'rovnoma ko'rsatkichlarimiz bilan o'xshash jihatlarga ega. Yevropa mamlakatlarida o'tkazilgan tadqiqotlarda aniqlanganki, aholining yosh qatlami tadbirkorlik faoliyatini boshlash uchun o'zlarida zaruriy qobiliyatlar va bilimlarning mavjud emasligini, ularning bor yo'g'i 38% tadbirkorlikni boshlashda o'z bilimlariga ishonishlarini ta'kidlashadi. Xususan, bizning tadqiqotda tadbirkorlikni yuritishga asos solishda yetarlicha qobiliyat va bilimga egalik qilish holatini ma'lum qilgan va muammoni moliyaviy ta'minotga bog'lagan yoshlar 25-30 foizni tashkil etdilar. Kishida g'oyaning yo'qligi uning mavjud ishbilarmonlik muhiti va tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash siyosatidan ma'lumotlarga ega emasligi, garchi bu ma'lumotlarni izlab o'rganish imkoniyati mavjud bo'lsada, iqtisodiy savodning yo'qligi sabab qanday ma'lumotni izlash, ma'lumotlarni xususan bozor shart-sharoitini, o'z raqibchilarini, ta'minotchilar, imkoniyat va tahdidlarni tahlil qilish va strategik rivojlanish pozitsiyasini shakllantirishga qodir bo'lish qobiliyatlarining yo'qligi bilan uzviy bog'lanib, bu holat muammoning asl boshi hisoblanadi. Ammo, boshqa tarafdin yoshlar mavjud imkoniyatlar hamda islohatlardan xabardor bo'lmaliklari ham omil sifatida ta'sir qilish kuchiga ega. Xususan, yoshlar ichida bu islohatlardan o'zlarini xabardor deb hisoblash holatlariga munosabatlarini o'rganishda 44% yoshlar salbiy munosabat bildirganlar. Fikrimizcha tavakkaldan qo'rqish ham aslida iqtisodiy jarayonlarni bilim bilan nazorat qilish, ularga yechim topish yoki xavf-xatarni oldindan ko'rgan holda uni yuzaga kelish tahdidini bartaraf etish layoqati bilan bog'liq.

Tadbirkorlik faoliyatidan to'suvchi omillar

1-rasm: Yoshlarni tadbirkorlik faoliyatidan to'suvchi omillar

Dinamik iqtisodiyot nafaqat nazariy bilimlar balki, amaliy iqtisodiy savodxonlikni talab qiladi. Amaliy ko'nikma esa, iqtisodiy ma'lumotlar tahlilini olib borishda tajriba shakllantirish orqali paydo bo'ladi. Fundamental iqtisodiy bilimlarni iqtisodiy jarayon va munosabatlarda qo'llash orqali kishida o'z salohiyati va imkoniyatlariga nisbatan ishonch hissi paydo bo'lib, bu ongli tarzda tavakkalchilikka qo'l urishga turtki kuchi vazifasini o'taydi. Ongli tavakkalchilikni yuzaga keltiruvchi iqtisodiy tafakkur qilish ko'nikmasi tadbirkorlik bilan shug'ullanish istagini keltirib chiqaruvchi omillar guruhiga mansub.

Ma'lumki, aholini tadbirkorlikka jalb qilishda endogen va ekzogen omillar ahamiyat kasb etadi. Endogen omillar deganda tashqi muhit shart-sharoiti nazarda tutilsa, ekzogen omillar deganda shaxsga taalluqli elementlar guruhi tushuniladi. Xususan, iqtisodiy tafakkur qilish ko'nikmasini ekzogen omillar guruhiga mansub element desak, mamlakatda aholining iqtisodiy bilimlarini oshirish islohatlari va imkoniyatlarini ekzogen guruh elementi deyish mumkin. Shu ikki guruh elementlarining jam bo'lishi kishi tadbirkorlik qobiliyatining namoyon bo'lishida fundamental ahamiyat kasb etadi desak mubolag'a bo'lmaydi. Ammo, ba'zi hollarda ham endogen ham ekzogen omillar mavjud bo'lishiga qaramay aholining tadbirkorlik faoliyatiga jalb qilish ko'rsatkichi turg'unligicha qoladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 13-iyuldagi "Yoshlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va ularning ijtimoiy faolligini yanada oshirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" PF-6260-son Farmoni ijrosini ta'minlash, shuningdek, tadbirkorlikka qiziquvchi yoshlarni biznes va tadbirkorlik ko'nikmalariga o'qitish hamda yoshlarning yangi g'oyalar asosida ishlab chiqilgan innovatsion, startap va biznes loyihalarini moliyalashtirish tizimini yanada takomillashtirish vazifasi belgilangan ^[1]. Bugungikunda E-kasb.uz platformasi o'z faoliyatini yuritib, yoshlarda tadbirkorlik qobiliyatini oshiruvchi kurslarni bepul tarzda taklif qiladi. Ushbu platformaga mamlakatdagi olib borilayotgan tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash siyosati haqidagi ma'lumotlarni "xarita" shaklida integratsiya qilish hamda iqtisodiy savodxonlikdan kurslarni joriy etib, bu kurslarni muvaffaqiyatli tamomlagan shaxslarga imtiyozli kredit olish imkonini beruvchi sertifikatlar bilan taqdirlash yoshlarni tadbirkorlikka jalb qilishda ularning tavakkal qilishga bo'lgan qo'rquvini iqtisodiy savodni shakllantirish orqali yo'q qilib, ularni joriy imkoniyatlardan boxabar holda maqsadli harakatlarini rag'batlantirish tizimini tashkil etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yoshlarni tadbirkorlikka jalb qilish tizimini takomillashtirish bo'yicha taklif. Yondashuvning batafsil tafsilotlari:

1. Tadbirkorlikka jalb qilishga qaratilgan tadbirkorlik turi va yo'nalishiga ko'ra islohatlar yagona platformada (E-kasb.uz) xarita shaklida hududlar kesimida aks ettiriladi.

2. Belgilangan ijtimoiy guruhga mansub shaxslar (temir daftarga kiruvchi shaxslar, gender imtiyozlar, 30-yoshgacha bo'lgan shaxslar va h.k.z) uchun imtiyozlarga har biri alohida belgi bilan ajratilgan holda havola kiritiladi.
3. Hududlar kesimidagi soliq va boshqa imtiyozlar tafsilotlar bayon qilinadi.
4. Hududiy infratuzilma haqida ma'lumot, iqtisodiy ko'rsatkichlar aks ettiriladi.
5. Iqtisodiy savodxonlik darajasi real ko'rsatkichlar tahlili asosida baholanadi (bank kreditlaridan foydalanish samaradorligi, iqtisodiy qarorlar)
6. Maqsadli iqtisodiy savodxonlik bo'yicha kurs/terninglarni tamomlashni rag'batlantiruvchi mexanizm ishlab chiqiladi. Unga ko'ra e.kasb.uz ta'lim platformasidagi o'quv kurslarini tamomlagan shaxslar uchun kredit olishda, uning foizlarida imtiyozlar beriladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://lex.uz/docs/-4688498#-4689351>.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 13.10.2020-yildagi PQ-4862-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 24.12.2021-yildagi PQ-62-son.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 10.10.2023-yildagi PQ-329-son.
5. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/briefingnote/wcms_853324.pdf
6. Suratno, (2021). Family economic education, peer groups and student's entrepreneurial intention: the mediating role of economic literacy. Heliyon 7.
7. Botha, M., & Bignotti, A. (2017). Exploring moderators in the relationship between cognitive adaptability and entrepreneurial intention: Findings from South Africa. International Entrepreneurship and Management Journal, 13(4), 1069–1095. <https://doi.org/10.1007/s11365-017-0437-8>.
8. The Role of Perceived University Support in the Formation of Students' Entrepreneurial Intention.
9. Tendai Douglas Svatwa, (2022). Perceived access to finance, Entrepreneurial self-efficacy, attitude toward entrepreneurship, entrepreneurial ability, and entrepreneurial intentions: a Bostwana youth perspective. SAGE. DOI:10.1177/21582440221096437 journals.sagepub.com/home/sgo.
10. Valenzuela Fernández, L., Jara-Bertin, M., & Villegas Pineaur, F. (2015). Prácticas de responsabilidad social, reputación corporativa y desempeño financiero. Revista de Administração de Empresas. 55(3), 329–344. <https://doi.org/10.1590/S0034-759020150308>.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 13.07.2021-yildagi PF-6260-son 14.07.2021.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.